

HAK-İŞ
hizmet-iş
Tüm Belediye ve Genel Hizmet İşçileri Sendikası

HAK-İŞ KONFEDERASYONU

HİZMET-İŞ SENDİKASI

**EV İŞÇİLERİNE YÖNELİK MEVCUT DURUM ve ÖNERİLER
RAPORU**

“Bizim; ülkemizin, bölgemizin ve küremizin tüm mazlumlarına borcumuz var. Ülkemizin, bölgemizinve küremizin tüm mağdurları HAK-İŞ’ten alacaktır.”

*HAK-İŞ Konfederasyonu ve HİZMET-İŞ Sendikası Genel
Başkanı Mahmut ARSLAN’ın 2011 yılı Kongre Konuşmasından*

ANKARA-2024

HİZMET-İŞ

KAYITSIZ KALMA!

HİZMET-İŞ Sendikası 24 Ocak 1979 tarihinde Adıyaman Belediyesi'nde çalışan yedi belediye işçisi tarafından kurulmuştur.

Kurulduğu ilk yıllarda 1980 askeri vesayet rejiminin baskıcı politikaları ile karşı karşıya kalan HİZMET-İŞ, demokrasi yıllarıyla büyük bir atağa kalkmış ve bugün 300 bini aşkın üyesiyle Türkiye'nin en büyük işçi sendikası olmuştur.

HİZMET-İŞ, dili, rengi, cinsiyeti, inancı, görüşleri ne olursa olsun her insanı saygın bir birey olarak kabul etmekte, insan hak ve özgürlüklerinin tüm dünya düzenlerine nüfuzu için mücadele vermektedir.

46 yıldır mücadelesini sadece 'emek mücadelesinin zaferi için' büyüten HİZMET-İŞ, ulusal ölçekte HAK-İŞ Konfederasyonu çatısı altında faaliyetlerini yürütmektedir. Uluslararası alanda Kamu Hizmetleri Enternasyonal(PSI) ve Avrupa Kamu Hizmetleri Sendikaları Federasyonu(EPSU)'nun seçkin bir üyesi olan HİZMET-İŞ, Türkiye'de 20 numaralı Genel İşler İşkolunda faaliyet göstermektedir ve ağırlıklı olarak belediyelerde örgütlüdür.

HİZMET-İŞ Sendikası, Anadolu insanının bin yıllık kültürel mirasına sahip çıkan milli ve yerli bir sendikadır. HİZMET-İŞ kuruluş değerleriyle geleceği inşa etmekte, yeni başarılarla yürüyüşünü üyelerinden aldığı güçle kararlı bir şekilde sürdürmektedir.

Dili, rengi, cinsiyeti, inancı ne olursa olsun, herkesin insanlık aleminin saygın bir bireyi olma hakkına sahip olduğunu kabul etmektedir. Hizmetle emek arasında bir tamamlayıcılık olduğundan hareketle, 'Önce İnsan Önce Emek' sloganı benimsenmektedir. 45 yıllık köklü bir maziye sahip olan HİZMET-İŞ dün olduğu gibi bugün de kurulu olduğu işkolundaki bütün işçileri kapsayacak, bir başka ifade ile kimseyi dışarda bırakmayacak şekilde örgütlenme çalışmalarına devam etmektedir. Bu doğrultuda nasıl ki apartman görevlileri için mücadele verip söz konusu işçilerin kanun kapsamına alınmasında öncü olduysa, bugünde ev işçileri için mücadelesini sürdürmektedir.

HİZMET-İŞ 24.11.2022 tarihinde başlattığı ev işçilerini örgütlenme seferberliğinde Kadın Komitesi öncülüğünde bütün teşkilatıyla birlikte büyük bir başarıya imza atmış ve 1 yıl gibi kısa bir sürede 10.000'den fazla ev işçisini üye yapmıştır.

13. ve 14. Olağan Genel Kurullarında ev işçilerinin örgütlenme çalışmaları için genel kurul kararları alan HİZMET-İŞ, bu kararlara uygun şekilde tüm illerde hızla örgütlenme çalışmalarına devam ederken, ev işçilerinin kayıtlı istihdama kazandırılmaları başta olmak üzere çalışma şartlarının daha iyi hale getirilmesi ve sendikal haklara kavuşabilmeleri için girişimlerini sürdürmektedir.

EV İŞÇİSİ

Ev hizmetleri sektörünün doğuşu, kadının çalışma hayatına aktif katılımıyla birlikte evi ile işi arasında denge kurabilmesi düşüncesine dayanmaktadır. Bu sektörün önemi zamanla artmış ve evler çalışma alanları haline gelmiştir.

Ev hizmetleri, ILO tarafından “*ev ya da hane halkı için veya ev içerisinde icra edilen işler*” şeklinde tanımlanırken, ev işçisi de “*istihdam ilişkisi dâhilinde, ev işleri ile uğraşan herhangi bir kişi*” olarak tanımlanmaktadır¹.

TÜİK ise ev hizmetlerini “*evlerde yaptırılan hizmet işleri*” şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca TÜİK ev hizmetlerinde çalışanları “*bahçıvan, bekçi, aşçı, dadı, mürebbiye, hizmetçi, özel öğretmen, gündelikçi, temizlikçi kadın, kâhya, uşak, seyis, şoför*” şeklinde sınıflandırmaktadır².

Türkiye’de mevzuat bağlamında “Ev Hizmetleri” kavramı ilk kez 5510 sayılı Kanunun Ek 9. Maddesi Kapsamında Sigortalı Çalıştırılması Hakkında Tebliğde tanımlanmıştır. Buna göre ev hizmetleri; “*ev içerisinde yaşayan aile bireyleri tarafından yapılabilecek temizlik, yemek yapma, çamaşır, ütü, alışveriş, bahçe işleri gibi gündelik işler ile çocuk, yaşlı veya özel bakıma ihtiyacı olan kişilerin bakım işlerinin aile bireyleri dışında kişiler tarafından yapılmasını*” ifade etmektedir.

MEVCUT DURUM

Dünyanın çeşitli ülkelerinde ve Türkiye’de ev işçilerine yönelik bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bunların yanında uluslararası kurumlar da bu konuya eğilmiştir. Nitekim bu kapsamda ortaya çıkan ILO’nun 189 sayılı *Ev İşçileri İçin İnsana Yakışır İş* sözleşmesi ve yine ev işçilerine yönelik *201 sayılı Tavsiye Kararı* bulunmaktadır.

ILO 189 Sayılı Sözleşme dünyada özel evlerde çalışan 76 milyon ev işçisinin temel koruma ve haklardan yararlanmasını sağlamak amacıyla hazırlanmış olup, ev işçilerinin temel çalışma koşullarını iyileştirici hakları kapsamaktadır. Bu haklar kısaca şu şekilde sıralanabilir:

- Adil bir çalışma hakkı
- Geniş sendikal haklar ve özgürlükler
- Geniş kapsam³
- Ayrımcılık ve şiddete sıfır tolerans
- İnsana yakışır iş ve yaşam koşulları
- İşçi sağlığı ve iş güvenliğine uygun çalışma koşulları
- Etkin şikâyet ve denetim mekanizmaları
- Diğer işçilerle aynı düzeyde sosyal koruma
- Özel istihdam bürolarının etkin denetimi

ILO 189 Sayılı Sözleşme 2011 yılında imzalanmasına rağmen halihazırda 35 ülke tarafından onaylanmış ve en az 18 ülkede ev işçilerine çeşitli biçimlerde koruma sağlamıştır.

¹ ILO “*ev işleri ile ara sıra ya da gelişigüzel meşgul olan ve ilgili işi meslekî bir temele dayalı olarak icra etmeyen bir kişiyi*” ev işçisi olarak kabul etmemektedir.

² TÜİK’in sınıflandırmasında “*bakıcı*” yer almasa da kısmi veya tam zamanlı olarak herhangi bir kurum veya kuruluşa bağlı olmaksızın evde bakım hizmeti verenler de (çocuk, hasta ve yaşlı bakımı gibi) ev işçisi olarak nitelendirilmektedir.

³ Yatılı-gündüzlü, yarı zamanlı-tam zamanlı veya göçmen ayrımı gözetmeksizin bütün ev işçilerini kapsamı kastedilmektedir.

Dünyada Mevcut Durum

ILO'ya göre dünyada 75.6 Milyon ev işçisi bulunmaktadır. Dolayısıyla 75 Milyon çalışanın olduğu bir sektörde en büyük problemlerden biri çalışanların yararlanabileceği özel ya da bu sektörde çalışanları kapsamına alan genel kanunların olup olmadığıdır. Aşağıda bazı ülkeler bu kapsamda ele alınacaktır.

İtalya'da ev işçileri için kanun bulunmaktadır. Aynı zamanda ev işçileri toplu sözleşme kapsamında yer almaktadır. Ancak söz konusu kanun yalnızca aynı işverene bağlı olarak günde 4 saatten fazla çalışanları kapsamaktadır.

İspanya'da ise ev işçilerinin hem sosyal korumaları hem de diğer hakları bağlamında kanunlar mevcuttur. Bu kanunlara göre ev işçileri sosyal güvenlik sistemine dahil edilmiş ve diğer işçilere sağlanan birçok haktan faydalanmaya başlamıştır.

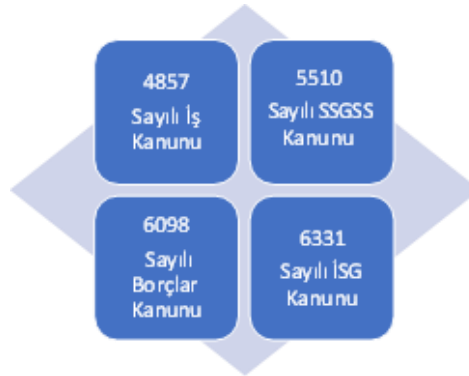
Almanya'da ise İtalya ve İspanya'nın aksine ev işçileri için müstakil bir kanun bulunmamakla birlikte, ev işçileri genel iş hukuku uygulamaları kapsamındadır. Ev işçilerinin çalışma şartları genel olarak toplu sözleşmelerle belirlenmektedir.

İrlanda'da da ev işçilerine özel bir kanun bulunmamakta ve ev işçileri genel iş hukuku kapsamında yer almaktadır. Genel iş hukuku kurallarının ev işçileri için nasıl uygulanacağına dair sosyal diyalog yoluyla bir uygulama kılavuzu hazırlanmaktadır.

Türkiye'de Mevcut Durum

Türkiye'de TÜİK verilerine göre 220.000'nin üzerinde ev işçisi bulunmaktadır. Fakat sendikalar bu sayının 1 Milyonun üzerinde olduğuna ilişkin tespittedir.

Türkiye'de ev işçilerine özel bir kanun bulunmamaktadır. Mevzuat incelendiğinde ev işçiliği ile ilgili dört farklı kanunda ev işçilerine yönelik olumlu veya olumsuz hükümler bulunduğu görülmektedir. Bunlar aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Ev işçileri, Türkiye'de çalışma hayatını düzenleyen 4857 sayılı İş Kanununun kapsamı dışında bırakılmıştır. Şöyle ki 4857 sayılı İş Kanunu'nun "*İstisnalar*" başlıklı 4. Maddesinin birinci fıkrasının e bendinde "**Ev Hizmetleri**" sayılmak suretiyle bu alanda çalışanlar açıkça kapsam dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla İş Kanunu kapsamı dışında kalan ev işçileri yönünden Türk Borçlar Kanunu'nun *genel hizmet sözleşmesine ilişkin hükümleri* uygulanmaktadır.

Genel hizmet sözleşmesi Borçlar Kanunu'nun 393 ile 447. Maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanun kapsamında, işçinin ve işverenin borçları, ücret türleri ve fesih türleri, ücret alacağının devri ve rehnedilmesi, cezai şart, ibraname, yıllık ücretli izinden indirim gibi

birçok konuda düzenleme içeren elli beş hüküm bulunmaktadır. Söz konusu hükümlerle belli konularda ayrıntılı düzenlemelere yer verilirken, kanunda bir takım temel haklara yer verilmemiş olması işçiler açısından önemli eksiklikler olarak dikkat çekmektedir. Esasında Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan hizmet sözleşmesine ilişkin hükümler çalışma ilişkileri açısından eksiklikleri giderici nitelikte olup kanun amacına İş Kanunu ile birlikte uygulandığında ulaşabilecektir. Dolayısıyla ev işçileri açısından ilgili hükümlerin yeterli olmadığı düşünülmekte, ev işçileri özelinde onların sorunlarına çözüm olabilecek ayrıntılı düzenlemelerin yapılması gerekliliği son derece önem arz etmektedir.

Ev işçileri 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda da istisna olarak kapsam dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla ev işçileri açısından iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin konularda başvurulması gereken kaynak yine Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri olacaktır. Türk Borçlar Kanunu kapsamında iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin birtakım düzenlemeler yer alsa dahi ev işçilerinin mesleki riskleri ve kendine özgü durumları değerlendirildiğinde korunmaya en muhtaç istihdam ilişkilerinden biri olduğu ortadadır. Bu yüzden ev işçilerinin daha geniş kapsamlı ve özel hükümler içeren İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında tutulmak suretiyle işin niteliğine uygun olmayan yükümlülüklerde istisnaların oluşturulmasının yerinde bir uygulama olacağı düşünülmektedir.

Ev işçilerinin sigortalı olmaları konusunda Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Ek Madde 9'da ev hizmetinde on günden az çalışanlar ile on günden fazla çalışanlar şeklinde ayırım yapılmıştır. Her iki durumda da ev hizmetinde çalışan işçi sigortalı olabilmekte ancak sigortalılık statüleri ve yararlanacakları sigorta kolları bakımından önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Ev hizmetlerinde bir veya birden fazla gerçek kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında ay içinde kanunun öngördüğü şekilde çalışma gün sayısı on gün ve daha fazla olanlar tam sigortalı olarak tüm (malullük, yaşlılık, ölüm, analık, hastalık, iş kazası ve meslek hastalığı, genel sağlık sigortası) sigorta kollarından yararlanabilmektedir. Çalışma süreleri on günden az olanlar ise kısmi sigortalı olarak yalnızca iş kazası ve meslek hastalığı sigorta kollarından yararlanabilmektedir.

Türkiye'de ev işçileri için özel bir kanun bulunmaması ya da ev işçilerinin genel iş hukuku kurallarından doğrudan yararlanamamaları çalışma hayatında çeşitli zorluklarla mücadele karşılaşmalarını ve korumasız bir çalışma hayatını beraberinde getirmektedir.

EV İŞÇİLERİNİN SORUNLARI

İşçi sayılmamaları ve kanun kapsamında yer almamaları sosyal diyalog başta olmak üzere toplu pazarlık hakkından ve diğer sendikal hak ve özgürlüklerden yararlanamamalarına neden olmaktadır. Bu da ev işçilerini işveren karşısında güçsüz konuma düşürmektedir.

Kayıt dışılık, ev işçileri bakımından akla ilk gelen sorunlardan biridir. Ev hizmetleri sektöründe kayıtlı istihdam oldukça azdır. Kayıt dışılık Türkiye'de başlı başına bir sorun alanırken ev işçilerinin neredeyse tamamının kayıt dışı olması hem çalışanları hem de devleti maddi açıdan zarara uğratmaktadır.

Sosyal güvenceden yoksun olma, kayıt dışılığın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu da zaten alt gelir grubunda yer alan ev işçilerinin yaşamlarının sonraki dönemleri için de bir güvenceleri olmamasına zemin hazırlamakta ve yoksulluklarını sürekli hale getirmektedir. Ayrıca kayıtlı olsalar dahi ayda 10 günden fazla ve 10 günden az çalışma ayrımı da sosyal sigortalar kapsamına girmelerini zorlaştırmaktadır.

Ücret ise özellikle kayıt dışı çalışmalarının bir sonucu olarak asgari ücretin dahi altında kalabilmektedir. Daha fazla ücret istedikleri zaman işlerinden olma korkusu yaşayan ev işçileri, ücret pazarlığı konusunda işveren karşısında oldukça güçsüz konuma düşmektedir. Yine ücret konusunda bölgesel farklılıklar da oldukça fazladır. Buna göre aynı şehirde ilçeler hatta mahalleler arasında bile ücret farklılıkları olabilmektedir. Ayrıca ev hizmetlerinde yapılan işin basit bir iş olarak görülmesi de ev işçilerinin ücretlerinin düşük olmasına neden olmaktadır.

İşçi sağlığı ve iş güvenliğinden mahrum olmaları da sosyal güvenceden mahrum olmalarıyla aynı sonuçları doğurabilmektedir. Şöyle ki bu mahrumiyet ev işçilerinin çalışma ortamlarında onları korunmasız bırakmakta ve riskler karşısında hiçbir yasal hakları bulunmamaktadır. Bu da ev işçilerini söz konusu risklere maruz kaldıklarında maddi ve manevi sıkıntılarla baş başa bırakmaktadır. Son dönemlerde ev hizmetlerinde sakatlıkla veya ölümlerle sonuçlanan iş kazalarının arttığı görülmektedir.

Çalışma saatleri, yine kayıt dışı olmalarına bağlı olarak kanuni sürelerin çok üzerinde olabilmektedir. Özellikle, aynı gün birden fazla işverenin emrinde olan ev işçileri için günlük kanuni çalışma sürelerinin aşıldığını ifade etmek mümkündür. Bunun yanında uzun süre ayakta çalışan ev işçilerinin dinlenme sürelerinin de olmaması fiziki olarak yıpranmalarına neden olmaktadır.

Psikolojik ve fiziksel taciz, ev işçilerinin çokça karşılaştığı başka bir problemidir. Tek başlarına boş evlerde veya hane halkının içinde olduğu evlerde çalışmaları işverenlerinin ve üçüncü kişilerin tacizlerine zemin hazırlayabilmektedir. Evin bir çalışma alanı olması ve tek başlarına bu kapalı alanda bulunmaları bu tarz durumlarda ispat açısından çeşitli zorlukları da barındırmaktadır.

İş tanımlarının belirsiz olması ise ev işçilerinin ev içerisindeki hemen her işi üstlenmelerini beraberinde getirmektedir. Şöyle ki temizlik için çağrılan bir ev işçisine temizliğin yanında ütü ve yemek yapmak gibi görevler de yüklenmektedir. Bu da ev işçilerinin iş yüklerini artırmaktadır.

Damgalanma, ev işçilerinin yaşadığı en temel problemlerden bir diğeridir. Ev işçileri çalıştıkları yerlerde bakıcı, hizmetçi, temizlikçi gibi nitelendirmelere maruz kalmaktadır. Ev işçileri aynı zamanda toplumsal hayatta da bu gibi nitelendirmelere maruz kalmakta ve damgalanmaktadır.

Bilgi eksikliği de ev işçilerinin, özellikle ayda 10 günden az çalışan ev işçilerinin, ev hizmeti talep edenlerden iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı ödenmesi gereken primleri ödemelerini dahi istemelerine engel olmaktadır. Başka bir ifade ile bilgi eksikli ev hizmetleri sektöründe kayıt dışı çalışmanın bir kültür olarak yerleşmesine zemin hazırlamaktadır.

ÖNERİLER

Anayasal bir güvence olan çalışma hakkının eksiksiz ve etkin bir şekilde kullanılabilmesi adına ihtiyaç duyulan önlemler ve düzenlemeler sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak ivedilikle ev işçileri için de hayata geçirilmelidir. Belirtmek gerekir ki acil bir şekilde gerekli tedbirler alınmaz, yeterli imkânlar sağlanmaz ve ev işçilerine destek olunmazsa birçok temel insan hakkı kendileri için erişilemez olacaktır.

ILO 189 sayılı Ev İşçileri İçin İnsan Onuruna Yakışır İş Sözleşmesi Türkiye tarafından onaylanmalı ve sözleşmede yer alan hükümler ivedilikle iç hukuka aktarılmalıdır.

EV İŞÇİLERİ HİZMET-İŞ'TE BİRLEŞİYOR!

Ev işçilerinin maruz kaldıkları sorunların tespiti adına etkin şikâyet mekanizmaları oluşturulmalı ve ev işçilerinin işyeri olan özel hanelerin denetimi kolaylaştırılmalıdır.

Ev işçilerinin çalışma şartlarını düzenleyen müstakil bir kanun yapılması veya mevcut kanunlar kapsamına alınıp alınmayacağına ivedilikle tartışmaya açılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Dolayısıyla ev işçilerine yönelik kapsayıcı bir kanun yapılması veya mevcut kanunların korumaları altına alınmaları hususunda ivedilikle adım atılmalıdır.

Ev işçilerinin sigortalanmasını teşvik etmek için prim ve yaş şartları bakımından esnek ve kolaylaştırıcı düzenlemeler getirilmelidir.

Ev işçileri için çalışma yeri olan evin özel koşullarını göz önüne alan bir iş sağlığı ve güvenliği yasası çıkartılması ve iş kazası ve meslek hastalıklarının yaşanmaması için evlerde önleyici tedbirler zorunlu tutulmalıdır.

ILO raporlarına göre ev hizmetlerinde çalışanların %76,2'si kadındır. Bu da sektörde kadın odaklı bir istihdam politikası benimsenmeli ve düzenlemeler yapılırken bu sektörün büyük çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu göz ardı edilmemelidir.

KAYITSIZ KALMA!

EV İŞÇİLERİ HİZMET İŞ'TE BİRLEŞİYOR!